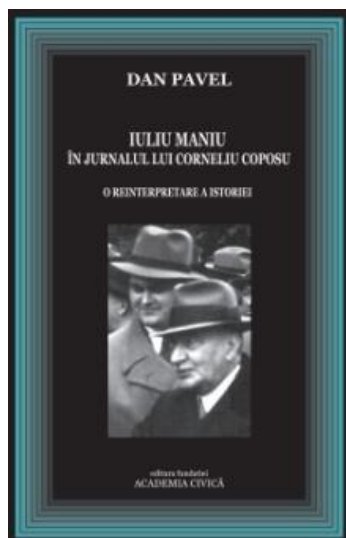

O reinterpretare a istoriei

Dan Pavel, *Iuliu Maniu în Jurnalul lui Corneliu Coposu. O reinterpretare a istoriei*, Editura Fundației Academia Civică, 2023, 600 p.

Autorul volumului a primit pe 30 decembrie 2014 un dar neprețuit: „File dintr-un jurnal interzis”, din partea „scriitor Coposu”. În fapt un Jurnal ce cuprinde perioadele 1934-1947, 1953 și 1967-1983.

A urmat un demers uriaș pe care Dan Pavel l-a întreprins, fiind conștient de faptul că *Jurnalul* reproduce o istorie trăită „de cel mai important politician român din secolul XX”, „de către principalul organizator a loviturii de stat din 23 august 1944”. Efortul lui Dan Pavel nu a fost facil, fiindcă s-a lovit de limitele unei istoriografii plină de falsificări, de documente modificate sau eludate și de abordări revizioniste din perioada comunistă.

Cu toate riscurile asumate, de a sfârși într-un proiect neterminat, Dan Pavel a adoptat strategii mnemotehnice care au edificat un adevărat metacomentariu despre o istorie complementară și alternativă compusă din momente publice, private, intime, confidentiale, secrete, configurând un produs editorial original dintr-un subiect editorial aparent epuizat. El a reușit astfel să abordeze *Jurnalul* lui Corneliu Coposu în două planuri: unul al conținutului acestui (evenimente, fapte, personaje, în perioadele menționate în subtitlu) și unul al istoriei manuscrisului, al „Istoriei unui tribun”, un adevărat tezaur de informații, idei, viziuni, acțiuni, inițiative, secrete care contrazic flagrant istoriile și legende oficiale comuniste. Toate acestea au culminat cu martiriul celui mai important politician român din Secolul XX, în procesul început la 25 octombrie 1947 fiind acuzat de crimă, înaltă trădare, răzvrătire, insurecție armată, tentativă de uzurpare a ordinii constituționale.

Dan Pavel ne avertizează că nu putem înțelege semnificațiile comportamentelor lui Iuliu Maniu fără a cunoaște istoria românilor de la 1859 încoace. Ca atare, nu poți înțelege Marea Unire de la 1918 fără a desluși istoria unirii de la 1859. Pe bună dreptate moștenirea lui Iuliu Maniu trece dincolo de durata vieții sale active, toate perioadele istorice, marcate de evenimente uriașe pentru istoria universală, implicit românească, faptele și acțiunile sale

înscriindu-se într-un background istoric extraordinar (p. 15). Practic, *Jurnalul interzis* semnifică o adevărată reinterpretare a istoriei noastre, o mărturie unică a ceea ce s-a petrecut cu un politician matur, care a fost pus de istorie în fața unor provocări cu totul diferite de tot ceea ce trăise în lunga și agitata sa viață politică, pentru care nimeni dintre contemporani nu era pregătit.

Iuliu Maniu provenea dintr-o familie de luptători pentru drepturile românilor din Transilvania, făcând parte din tineretul memorandist. Originile sale intelectuale sunt legate de Școala Ardeleană, mișcare inițiată în cadrul Bisericii Române Unite cu Roma. Revoluțiile pașoptiste au fost liberale dar și naționale, partidele etnice românești apărute în 1869 și reunite sub denumirea de Partidul Național al Românilor din Transilvania, Banat și Ungaria marcând pagini memorabile în lupta pentru drepturi a românilor ardeleni, greco calolici și ortodocși.

Întrebat fiind care este cea mai de seamă realizare din viața sa, Iuliu Maniu recunoaște că „acțiunea din toamna anului 1918 de la Viena”. Consiliul de Conducere al Partidului Național Român, care studia aplicarea punctelor lui Wilson pentru Transilvania Românească, i-a dat mandatul de reprezentant al națiunii române din Transilvania în probleme de politică externă și de politică militară. El a organizat armata română care timp de 55 zile a asigurat ordinea în Viena, în timpul grevei poliției vieneze. Practic, a înființat armata română de 160.000 soldați, parte din ea sprijinindu-i pe cehi în lupta lor pentru Cehoslovacia – restul, 90%, a fost trimisă la Alba Iulia să pregătească Marea Unire.

Momentul Alba Iulia 1918 a însemnat prezența decisivă a lui Iuliu Maniu în aplicarea principiilor wilsoniene asupra drepturilor națiunilor la autodeterminare, neacceptate de guvernul maghiar a lui Karolyi. Teza românească a fost pronunțată clar, fără echivoc, de Iuliu Maniu: „desfacerea totală de Ungaria”. Stabilirea locului la Alba Iulia a aparținut lui Iuliu Maniu, în ideea ca aceasta să se desfășoare în cetatea lui Mihai Viteazu. El a cerut armatei române să oprească înaintarea, cu grijă pentru soarta Banatului, optînd sprijinul socialiștilor lui Flueraș și Jumanca.

Rolul decisiv a fost marcat de fixarea în proiectul definitiv de rezoluție a două principii fundamentale: autonomia definitivă a Ardealului și autonomia pentru minorități și introducerea programului PNR. Iuliu Maniu a fost ales președinte al Consiliului Dirigent. Misiunea sa a fost titanică: gestionarea unirii în Transilvania și integrarea acesteia în România, reorganizarea PNR în perspectiva primelor alegeri din România Mare.

Aducerea pe tron a lui Carol II a marcat un deceniu de fapte și întâmplări care privesc declanșarea războiului. În acest context, Iuliu Maniu a acționat în condiții istorice determinate pentru un lider de partid și șef de guvern, la răspântia intereselor partizane, de grup și a celor publice, statale. Dan Pavel constată complexitatea răspunsurilor către Casa Regală (Ferdinand și Maria) dar și către familia Brătienilor. Punctul culminant l-a constituit ceremonia încoronării din 1921-1922, ce a fost amânată de mai multe ori. Iuliu Maniu considera că încoronarea ar fi fost legitimă dacă regele și regina depuneau jurământul față de popor pe o nouă constituție, una a României Întregite. Un motiv al neparticipării lui a fost de natură

religioasă, pentru că ceremonia a fost monopolizată de ierarhii ortodocși, deși marea parte a populației era greco-catolică.

Iuliu Maniu a fost extrem de afectat de readucerea pe tron a lui Carol II, retrăgându-se din fruntea PNT și chiar din politică. Se întrezărea deja maniera dictatorială de a conduce țara, încercând să constituie un guvern hibrid, cu amprentă fascistă, cu tendința filo-germane, sub conducerea lui Octavian Goga. Au urmat anii de reconciliere cu liberalii lui Brătianu și de conflicte cu cele trei dictaturi: regală, antonesciană și comunistă (pp. 103-104).

Pe 30 noiembrie 1938, Corneliu Coposu consemnează că Regele Carol II ordonă ministrului de interne, Armand Călinescu, să suprima căpetenii legionare. Iuliu Maniu își exprimă dezacordul cu sistemul oficializat de asasinat. La două săptămâni „se înființează organizația politică unică totalitară, Frontul Renașterii Naționale, la dispoziția regelui, monopolul activității politice” (p.111).

Jurnalul interzis inserează implicarea lui Iuliu Maniu în detronarea lui Carol al II-lea: împotrivirea în Consiliul de Coroană față de arbitrajul de la Viena privind cedarea Transilvaniei, după ce au fost cedate către URSS Bucovina și Basarabia, pregătirea alegerilor din 1937, ultimele alegeri democratice din perioada interbelică, realizarea unui front care să blocheze tendințele dictatoriale ale lui Carol al II-lea, invitând toți fruntașii, între 20-25 octombrie 1937, pentru un acord pentru asigurarea corectitudinii alegerilor generale și rasturnarea guvernului personal al regelui, condus de Gheorghe Tătărăscu. Distanțarea față de la legionari s-a manifestat și în perioada Horia Sima. Iuliu Maniu a cerut regelui un memoriu de condamnare a crimelor și asasinatelor politice, organizând proteste împotriva lui și abuzurilor acestuia catalogate drept „terrorism de stat”.

Anul 1940 a pus în fața autorităților române o criză existențială generată de desfășurarea războiului și de modificările alianțelor. În acele grele momente istorice, Iuliu Maniu s-a împotrivit activ sfârtecării țării și alinierii sale la Germania nazistă și la URSS. El s-a opus ultimaturilor sovietice: în Consiliile de coroană, i-a reproșat fără menajamente regelui situația disperată în care se găsește România, propunând respingerea „arbitrajului de la Viena” – asupra teritoriului românesc al Transilvaniei nimeni nu are căderea de a decide, în afară de poporul român din Transilvania. Poporul român s-a pronunțat odată și pentru totdeauna, în Adunarea Națională Plebiscitară de la 1 decembrie 1918, ținută la Alba-Iulia. Instituția care se erijează în guvern este un for nereprezentativ, fiind emanat împotriva voinței naționale, numai din dorința dictatorială a regelui de a avea un conclav personal. La situația tragică în care se află țara românească s-a ajuns în urma gravelor greșeli pe care le-a făcut Majestatea Sa, sprijinit de unii politicieni inconștienți și servili, care s-au făcut vinovați de dezastrul țării. Acest dezastru antrenează și tronul Majestății Sale (pp. 178-179).

Pe tot parcursul jurnalului, Coposu relatează despre informațiile notabile pe care mentorul său le primea din cele mai înalte sfere decizionale, chiar dacă era în opoziție. Luăm astfel act despre relațiile lui Iuliu Maniu cu Regele, Antonescu și legionarii. El a luat atitudine față de decretul regal semnat de Mihai I de constituire a statului național legionar, ca singură „mișcare” recunoscută de noul stat, partidul fascist cu denumirea oficială de Mișcare

Legionară, în urma înțelegerii lui Antonescu cu Horia Sima, în scopul subordonării țării Germaniei naziste. Iuliu Maniu înființează Asociația Transilvania pe 7-8 noiembrie 1940, cu scopul „dezrobirii Ardealului, ridicarea conștiinței românești la demnitatea de care neamul românesc a fost lipsit prin restricțiile dictaturii și informarea străinătății de nedreptatea făcută României prin arbitrajul de la Viena”. Iuliu Maniu a fost desemnat președinte, oficializându-se în mod informal statutul său de conducător al opoziției politice și de lider al mișcării de rezistență românești (pp. 186-187).

Din opoziție, Iuliu Maniu intervine la Antonescu pentru a nu accepta deportarea evreilor din România în lagăre de concentrare și exterminare naziste.

Ruperea Bucovinei de nord și a Basarabiei îi oferă lui Corneliu Coposu prilejul unei retrospective istorice cu celelalte opt situații similare și trecerea în revistă a opoziționarilor atitudinilor maestrului său (pp. 237-264), evocând opțiunile pro-britanice ale acestuia și încrederea că Germania nazistă va pierde războiul. Maniu afirmă în ziua istorică a intrării României în război, 22 iunie 1940, că România are obligația morală și istorică de a ocupa cu propriile trupe teritoriul dintre Prut și Nistru, pentru a-l feri de ocupația germană și de avatarurile legate de o asemenea ocupație.

Un capitol consistent este dedicat, în *Jurnalul interzis*, relației lui Maniu cu comuniștii, înaintea de venirea acestora la putere. După aceea, acestea documente importante pentru istoriografia națională aveau să-i fie fatale lui Maniu, motiv pentru care au fost clasificate. Sunt prezente în *Jurnal* viziunea despre comunism și comuniștii a „Sfinxului de la Budăcin”, despre modul în care aceștia au instrumentat dictatura bolșevică în Ungaria, el fiind martor la crimele din teritoriile care urmau să devină bolșevice, cu analiză pe Ardeal și cu exemple din propria sa familie. Maniu operează cu multă finețe intelectuală analiza actorilor și acțiunilor acestora, la nivel individual, într-o societate măcinată de convulsii și într-o țară împinsă brutal în război. După 23 august 1944, comuniștii îl considerau pe Iuliu Maniu îndreptățit să preia conducerea guvernului de la București. Faptul că Iuliu Maniu a fost obligat de către aliați să colaboreze cu comuniștii și cu sovieticii a condus la grăbirea destinului tragic, de victimă și martir al comunismului.

Iuliu Maniu a fost inițiatorul și strategul eforturilor naționale și internaționale de scoatere a României din alianța cu Germania nazistă și de doborâre a guvernului antonescian, consecințele fiind de o importanță strategică și militară imensă. Începuturile acestor acțiuni datează din 24 ianuarie 1942. Maniu l-a așezat pe Mihai I pe o traiectorie politică în proiectul său antihitlerist. *Jurnalul* trece în revistă demersurile făcute de Maniu pentru ieșirea din război și întoarcerea armatelor împotriva nazismului, el fiind creierul și organizatorul loviturii de stat de la 23 august 1944, după îndelungi negocieri cu aliații occidentali și cu sovieticii, alături de actori individuali și colectivi, între care regele Mihai și comuniștii. Dan Pavel consideră că negocierile și organizarea evenimentelor care au condus la actul de la 23 august 1944 reprezintă un punct de referință în istoriografia românească, fiind subiectul unor mistificări și revizionisme puternic partizane operate de propaganda și istoriografia românească în perioada comunistă (pp. 388-468).

Personalitatea lui Iuliu Maniu este analizată și din perspectiva prezenței sale în arhivele serviciilor secrete (pp. 265-377). Statul nazist a pus serviciile secrete pe urmele lui, cerând chiar uciderea sa. De asemenea, agenții Cominternului, NKVD și GRU au fost trimiși de Stalin pentru a-l convinge pe Maniu să-i includă în operațiunile antinaziste. Serviciile secrete britanice MI6 și Secret Intelligence Service au asigurat suportul negocierilor secrete dintru guvernul Churchill și conducătorul opoziției democratice din România, pe tot parcursul celui de-Al Doilea Război Mondial. Siguranța și Serviciu Special al Armatei asigurau protecția informativă și existențială a lui Iuliu Maniu.

Aflăm din *Jurnalul interzis* faptul că guvernul bolșevic i-a făcut lui Maniu oferta de a părăsi România pentru a conduce de la Londra guvernul României din exil, ofertă refuzată de politicianul român. Din analiza documentelor expuse în *Jurnal* reiese că relațiile lui Iuliu Maniu cu Winston Churchill și întregul guvern britanic erau de colaborare la nivel de conducere statală, cu o legitimitate absolută conferită de lupta anititotalitară.

Concluzia lui Dan Pavel este reiterată și în acest capitol: restituirea istoriei în cazul lui Iuliu Maniu este un imperativ etic. Aceeași operă trebuie operată și în cazul „Procesului Marii Trădări Naționale” al mareșalului Ion Antonescu, care reprezintă un capitol de referință al istoriei postbelice românești, subiect confiscat de propaganda comunistă și de istoricii fideli regimului comunist. Martiriul lui Iuliu Maniu a fost celebru pentru că era vorba de liderul rezistenței anticomuniste, după ce fusese liderul rezistenței antihitleriste. A fost o jertfă de sine asumată.

Doru TOMPEA